

Олег Антонович ШЕВЧУК

к.е.н., старший викладач кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільського національного економічного університету
вул. Львівська 11, м. Тернопіль, Україна. 46000
+380977207139, ikaf@ukr.net

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Анотація

Стаття присвячена проблемам удосконалення теоретичних положень та методики бухгалтерського обліку фінансової діяльності на основі міжнародного досвіду.

Досліджено тенденції розвитку та проблеми ефективного управління фінансовими ресурсами методами бухгалтерського обліку. Визначено, що важливою складовою управління фінансовою діяльністю підприємств є організація та ведення бухгалтерського обліку. У світовій практиці фінансовий результат визначають за певним видом діяльності та розглядають його з позиції, чи отриманий він у результаті звичайної чи надзвичайної діяльності. Для раціональної побудови обліково-аналітичної системи на підприємстві запропоновано аналітичні субрахунки для обліку резервів фінансової діяльності.

Для формування фінансової стратегії запропоновано модель, цільовою функцією якої розглядається функція корисності. Максимізація запропонованої функції корисності при заданих обмеженнях на змінні стану загальних економічних показників і цілей управління дає можливість визначити оптимальну фінансову стратегію.

Ключові слова: облік, фінансова діяльність, методи обліку, управління, фінансування.

Олег Антонович ШЕВЧУК

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА

Аннотация

Статья посвящена проблемам совершенствования теоретических положений и методики бухгалтерского учета фінансової діяльності на основе международного опыта.

Исследованы тенденции развития и проблемы эффективного управления финансовыми ресурсами методами бухгалтерского учета. Определено, что важной составляющей управления фінансової діяльністю підприємств является организация и ведение бухгалтерского учета. В мировой практике фінансовий результат определяют по определенному виду деятельности и рассматривают его с позиции, получен он в результате обычной или чрезвычайной деятельности. Для рационального построения учетно-аналитической системы на предприятии предложено аналитические субсчета для учета резервов фінансової діяльності.

Для формирования фінансової стратегії предложена модель, целевой функцией которой рассматривается функция полезности. Максимизация предложенной функции полезности при заданных ограничениях на переменные состояния общих показателей и целей управления дает возможность определить оптимальную фінансовую стратегію.

Ключевые слова: учет, фінансової діяльності, методы учета, управления, финансирование..

Oleg Antonovych SHEVCHUK

P.H.D, senior lecturer of department of the accounting in manufacturing,
Ternopil National Economic University,
Lvivska str. 11, Ternopil, Ukraine. 46000

IMPROVING ACCOUNTING OF FINANCIAL ACTIVITIES BASED ON INTERNATIONAL EXPERIENCE

Summary

This article is devoted to the problems of improvement of theoretical positions and methods of accounting of financial activities based on international experience.

The tendencies of development and problems of effective financial management methods accounting books. Determined that an important part of financial management is the organization of enterprises and accounting. In the world financial result determined by the specific activity and consider it from the standpoint of whether it was obtained as a result of normal or emergency operations. For rational construction accounting and analytical systems in the enterprise proposed analytical subaccounts for reserves accounting financial activities.

For generate financial strategy proposed model, the target function in question utility function. Maximizing the proposed utility function under the given constraints on the state variables of general economic indicators and management objectives makes it possible to determine the optimal financial strategy.

Keywords: *accounting, finance, accounting methods, management, financing.*

Постановка проблеми. Потреба посилення фінансової діяльності підприємств спричиняє процеси реформування української економіки для сприяння управління підприємством, адаптацією до міжнародного середовища. При цьому, важливим є облікове забезпечення фінансової діяльності. Формування належної інформації, пошук нових методів її відображення дозволить підвищити якість управління фінансовими ресурсами, конкурентоспроможністю, фінансовою стійкістю підприємств.

Доцільно більш детально висвітлити проблеми забезпечення інформацією фінансового менеджменту, з висвітленням зарубіжної практики, зокрема, питання обліку фінансової діяльності. Як дослідив Т.Е. Белялов [2], з розвитком ринкових відносин в Україні виникло багато нових способів фінансування, наприклад, емісія акцій, прискорена амортизація, розширились можливості нових форм залучення коштів. Вітчизняні підприємства втратили колишні джерела фінансування (державна підтримка). Водночас джерела, які широко використовуються компаніями у країнах із розвинутою ринковою економікою, майже недоступні для вітчизняних підприємств через високу вартість залучення коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення фінансових процесів, специфіку їх розвитку на основі міжнародного досвіду зробили вітчизняні вчені: О.М. Бандурка, Я.В. Воловець, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, В.І. Довгалюк, І.В. Зятковський, С.В. Мочерний, К.А. Пріб, А.М. Поддєрьогін, О.О. Терещенко, Г.І. Філіна та ін. Серед зарубіжних авторів: З. Боді, П. Друкер, С. Майерс, Г. Марковіц, Д. Найт, М. Портер, Дж. Робертс, А. Ругман, М. Шоулз та ін.

Науковцями розкрито вагомість проблеми, її систему та взаємозв'язки, проте, зважаючи на зміни економічного середовища та методів фінансової діяльності, питання облікового відображення завжди актуальні, оскільки необхідно враховувати сучасні тенденції розвитку міжнародної фінансової та облікової науки для вирішення завдань інформаційного забезпечення управління.

Постановка завдання. Метою статті є науково-прикладне обґрунтування теоретичних положень і розробка рекомендацій щодо удосконалення методичних засад обліку фінансової

діяльності на основі міжнародного досвіду на вимоги управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. За умов перманентного реформування вітчизняної системи обліку питання відображення фінансової діяльності належать до пріоритетних. Як зазначає В.М. Жук [7, с. 6], у сучасному інформаційному світі бухгалтерський облік, як найдавніша інформаційна система, переживає період «перезавантаження», пошуку нових ідей та затребуваності. В розвинутих країнах упереджується концепція сприйняття бухгалтерської системи як важливого елемента національної безпеки та дієвого фактора економічної експансії на ринки країн третього світу. Інші дослідники, серед яких – В. Г. Андреева [1, с. 7], розкривають значення синтезу системи діагностики управління фінансовою системою.

Важливою складовою управління фінансовою діяльністю підприємств є організація та ведення бухгалтерського обліку. У світовій практиці фінансовий результат визначають за певним видом діяльності та розглядають його з позиції, чи отриманий він у результаті звичайної чи надзвичайної діяльності. У низці країн розробляються стандарти обліку, наприклад, у США – Загальноприйняті принципи обліку (Generally Accepted Accounting Principles - GAAP), у Великій Британії - Положення про стандарти ведення обліку (Statements of Standard Accounting Practice - SSAP) [6]. Національні правила, які регулюють форми ведення обліку, істотно різні. Однак можна виділити групи країн, які дотримуються схожих підходів до побудови систем обліку. Однією із найпоширеніших є трьохмодельна класифікація облікових систем господарських операцій, яка включає в себе:

- англо-американську модель, яка використовується у Великій Британії, США, Нідерландах, Канаді, Австралії та інших країнах;
- континентальну модель, що застосовується в Австрії, Франції, Італії, Швейцарії, Німеччині, деяких інших країнах;
- південноамериканську модель, яка використовується у Болівії, Бразилії, Аргентині й інших країнах.

Англо-американська модель орієнтована на облік і задоволення запитів інвесторів, що обумовлено високорозвиненим ринком цінних паперів і відсутністю законодавчого регулювання обліку за стандартами. Модель має високий рівень гнучкості облікової системи й розрахована на високий освітній рівень як бухгалтерів, так і користувачів фінансової інформації.

Континентальна модель відрізняється законодавчим регулюванням обліку, тісними зв'язками підприємств із банками, які є основними джерелами капіталу, орієнтацією обліку на задоволення запитів системи державного оподаткування й макроекономічного регулювання та консерватизмом облікової політики. Особливістю південноамериканської моделі, на думку авторів посібника бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах за ред. Ф.Ф. Бутинця [3], вважається орієнтація методики обліку на високий рівень інфляції.

В основу оцінки фінансової вартості акціонерного капіталу покладено два принципи. Перший стосується необхідності врахування до суми очікуваного прибутку величини ризику грошових потоків, другий – долучення до кожного з джерел грошових потоків, що оцінюється, норми дисконтної ставки. У класичному варіанті визначення фінансової вартості капіталу здійснюють двома методами:

1. Методом капітального бюджетування, коли визначають середньозважену вартість очікуваного доходу на інвестиції (WARR- weighted average required return);

2. Шляхом визначення скоригованої поточної вартості, тобто суми очікуваного доходу мінус відсоток на капітал як «компенсація за очікування» (APV – adjusted present value).

Із використанням цих підходів, на думку Я. Голубка [5], в бухгалтерському обліку слід розрізняти як окремі об'єкти фінансової діяльності, що утримуються для одержання прибутку, контролю та інших вигод, і фінансові активи, що придбані з метою подальшого продажу. Тому

норми і правила, визначені П(С)БО 12, стосуються всіх підприємств, крім бюджетних установ і професійних торговців цінними паперами.

Фінансові активи, що придбані й утримуються для подальшого продажу, хоч й віднесені за П(С)БО до інвестицій, доцільно відображати в обліку як товар. Дохід від таких інвестицій формується від різниці в ціні (продажу і купівельної), а не за рахунок ринкових механізмів інвестування (дивідендів, відсотків, приросту капіталу).

Потребує більш чіткого розмежування в обліку і звітності інформація щодо визначення результатів за окремими видами діяльності, зокрема, доходів, видатків і результатів видів діяльності. В обліку на рахунках 7 і 9 класів достатньо чітко представлені доходи, витрати операційної і фінансової діяльності. Облік цих видів діяльності передбачено вести на відповідних рахунках і відображати у звітності у складі таких же видів доходів і витрат.

Наприклад, для обліку інвестиційної діяльності вченими визначено ряд проблем, зокрема, в обліку витрат. Відомо, що для них передбачено рахунки: 96 «Втрати від участі в капіталі» збитки від інвестицій в асоційовані, дочірні підприємства, від спільної діяльності; 97 «Інші витрати», де відображається собівартість реалізованих фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів, а також уцінка, списання необоротних активів, втрати від неопераційних курсових різниць. При цьому рахунок 97 за економічним змістом, структурою субрахунків після виключення з нього страхової діяльності призначений тільки для обліку витрат і втрат, пов'язаних з інвестиційною діяльністю. Зважаючи на це, як вказують дослідники С.М. Буханцов, Е.С. Гейер, його доцільно назвати «Витрати інвестиційної діяльності», а субрахунок 977 – «Інші витрати інвестиційної діяльності».

Вимагає відповідного уточнення й рахунок для обліку кінцевих фінансових результатів. У зв'язку з цим субрахунок 793, на якому формуються кінцеві фінансові результати від інвестицій, пропонується назвати «Результат інвестиційної діяльності».

Для ведення фінансової діяльності дуже важливим є вчасне обслуговування процесу відтворення фінансовими ресурсами. У цьому зв'язку заслуговує на увагу резервування. За дослідженнями І.М. Вигівської [4], резервування є економічною операцією забезпечення майбутніх витрат і платежів як фонду спеціального призначення у вигляді високоліквідних активів, що створюються суб'єктом господарювання за рахунок власних джерел фінансування для покриття зобов'язань з невизначеними часом або сумою погашення.

У переліку запропонованих цим автором резервів, на увагу заслуговує резерв комерційних ризиків, який формується за рахунок віднесення витрат на його створення на собівартість виробництва та може мати будь-яке цільове спрямування. Виходячи з цього, нами запропоновано субрахунки резервування витрат фінансової діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Пропоновані субрахунки створення резерву витрат фінансової діяльності

479	Резерв відшкодування комерційних ризиків	Створюється для покриття втрат від виробничих, майнових ризиків, ризиків продажу, недостатнього та несвоечасного розвитку
4710	Резерв майбутніх витрат і платежів	Формується за рахунок включення витрат на його створення до собівартості виробництва, може мати будь-яке цільове спрямування
953	Резерв фінансових витрат	Створюється для покриття ймовірних фінансових втрат

Для здійснення господарської діяльності підприємства формують активи, які, згідно Інструкції по використанню Плану рахунків [8], та П(С)БО [9], мають принести очікувану економічну вигоду в майбутньому. Така вигода, що пов'язується з використанням активу – це потенціал, який прямо чи опосередковано входить у потік грошових коштів чи їхніх

еквівалентів. Активи підприємства, відображені в балансі, за змістом є основними й оборотними засобами і реальним капіталом, який використовується для забезпечення господарської діяльності. Пасив, з даної точки зору, як зазначає Т.Е. Беялов [2], відображає джерела фінансування цього капіталу, тобто боргові зобов'язання за реальний капітал, яким підприємство розпоряджається на даний момент. Ці зобов'язання забезпечуються:

- корпоративними цінними паперами;
- кредиторською заборгованістю;
- зобов'язаннями перед банками;
- зобов'язаннями за розрахунками з бюджетом;
- зобов'язаннями за розрахунками з оплати праці.

Оскільки джерела фінансового забезпечення досить різноманітні, підприємства через систему фінансового менеджменту мають проаналізувати усі їх складові для прийняття рішення щодо доцільності застосування конкретних джерел при фінансуванні господарської діяльності. При цьому важливим є аналіз обмежень при використанні обраного способу фінансування, своєрідні точки контролю та індикатори ризику. З теоретичної точки зору, на нашу думку концепція структури капіталу підприємства є основою для вибору стратегічного напрямку розвитку фінансів і фінансового управління у підприємстві, саме на нього покладається завдання забезпечити зростання ринкової вартості.

Нині основна проблема полягає у відсутності стрункої наукової методології у законодавчо затвердженому порядку відображення фінансової діяльності на рахунках обліку та методики їх економічного аналізу. Тому облік об'єктів видів діяльності характеризується недостатнім методичним забезпеченням, зокрема не розроблено методичних рекомендацій з відображення на рахунках обліку і в облікових реєстрах витрат, доходів і фінансових результатів такої діяльності. Інформація про витрати розпорошена на різних рахунках бухгалтерського обліку (класу 1 та 9), що ускладнює визначення вартості кожного етапу робіт, зокрема за капіталізацією фінансових відсотків і формування загальної суми цих витрат.

Відсутня внутрішня звітність, яка б у систематизованому вигляді надавала інформацію для оперативного управління витратами процесів фінансової діяльності. Таким чином, раціональна організація бухгалтерського обліку та економічного аналізу витрат діяльності, включаючи вибір облікової методики, що відповідає особливостям підприємства, мають створити необхідні умови для розширення, прискорення й підвищення ефективності процесів фінансової діяльності.

Доцільно відзначити, що всі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості. Таким чином оцінка реального фінансового стану підприємства можлива лише за умови використання певної системи показників з урахуванням впливу різних факторів в залежності від видів діяльності.

Висновки та подальші дослідження. Для формування фінансової стратегії пропонується модель, цільовою функцією якої розглядається функція корисності. Максимізація запропонованої функції корисності при заданих обмеженнях на змінні стану загальних економічних показників і цілей управління дає можливість визначити оптимальну фінансову стратегію. Гнучкість системи фінансового оцінювання і регулювання дозволяє за допомогою визначеної фінансової стратегії формувати й реалізовувати скориговані плани, в тому числі й формувати стратегію фінансової діяльності на перспективу.

Таким чином фінансова модель, розроблена за обліковими показниками, спрямована на вирішення завдань діяльності підприємства. Цим завданням підпорядковуються й організація фінансових відносин і процеси руху та розміщення фінансових ресурсів, порядок формування розподілу та перерозподілу доходів і спрямованість окремих фінансових витрат.

Список літератури:

1. Андреева В. Г. Синтез системи діагностики управління фінансовою діяльністю підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємством» / В. Г. Андреева. – Донецьк, 2004. – 16 с.
2. Белялов Т. Е. Механізм управління фінансовою діяльністю підприємств корпоративного типу / Т. Е. Белялов. – К., 2012. – 215 с.
3. Бутинець Ф. Ф., Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька / навч. посіб. [для студ. вищих навч. зал. спец. 7.050106 «Облік і аудит»] – Житомир: ПП «Рута», 2008. – 544 с.
4. Вигівська І. М. Проблеми трактування понять "фонд", "резерв", "оціночний резерв", "регулятор", "забезпечення" [Електронний ресурс]. – / І. М. Вигівська. – Джерело доступу: www.kntu.kx.ua/doc/zb_18_1_/09.pdf.
5. Голубка Я. Моделі співіснування бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / Я. Голубка. – Джерело доступу: nbuv.gov.ua/portal/Soc.../EC210_08.pdf.
6. Гуцаленко Л. В. Методологічні основи обліку прибутків у міжнародних облікових стандартах [Електронний ресурс] / Л. В. Гуцаленко. – Джерело доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../120.pdf.
7. Жук В. М. Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку сільськогосподарської діяльності [Електронний ресурс] / В. М. Жук. – Джерело доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc.../2Z15.pdf.
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 1. – С. 14 – 64.
9. Ліга Закон, 2011. Портал [Електронний ресурс]. - Джерело доступу: <http://www.ligazakon.ua>.